

ב. מי שכתב דקל לבתו, והלכו הבנים וחלקו בנכסים ולא השאירו לה דקל, אמר אביי [דלא כסברת רב יוסף]: בין לאדמון בין לחכמים יש לבת טענה על היורשים. וצריכים ליתן לה דקל ולחלוק מחדש בנכסים.

ג. רב מרדכי אמר לרב אשי, כך אמר אבימי מהגרונאי בשם רבא: אנשים קוראים לשני חצאי דקל 'דקל', הלכך מי שכתב 'דקל' לבתו, רשאים היורשים ליתן לה שני חצאי דקלים [שהיה האב שותף בהם עם אחר], שידם על העליונה, כי הנכסים בחזקתם וזו אינה באה עליהם אלא מכח צוואה (רש"י).

דף קי

רג. א. המוציא שטר חוב על חברו והוציא לו הלה שטר מאוחר מהשטר הראשון, בו כתוב שהנושה מכר שדה ללווה, או שלוה ממנו מעות — האם השטר המאוחר מהוה ראייה שהשטר הקודם מזויף או פרוע?

ב. שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה — האם שניהם גובים זה מזה או יישארו הנכסים כמות שהם, ומאי נפקא מינה?

ג. כיצד הדין בכגון זה ביתומים?

א. המוציא שטר חוב על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה — אדמון אומר: יכול הוא שיאמר, אילו הייתי חייב לך, היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה. ואפילו במקום שכותבים שטר ורק אחר כך נותנים מעות, היה לו למסור מודעה בפני שני עדים שאינו מוכר לו אלא כדי שיוכל למשכנו. ולדברי חכמים אין זו טענה, כי אדרבה, זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שבכך הוא יכול למשכנו על חובו. ופירשו בגמרא שבמקום שנותנים תחילה מעות ואחר כך כותבים שטר, מודים חכמים שיכול לטעון כנגדו, היה לך לפרוע את שלך כשמכרת לי את השדה, ומכך שלא עשית כן, הרי זו ראייה ששטר ההלואה מזויף או שכבר נפרע.

וכן נחלקו בשטר חוב מאוחר שהוציא הלווה על המלוה, שלדברי אדמון שטר זה מרע את השטר הראשון, וחכמים חולקים (אלא יעשו כדלהלן). ופירשו בגמרא שנחלקו באופן שהשטר השני נעשה ביום הפרוע של ההלואה הראשונה; האם אדם לווה בשביל יום אחד, או אינו לווה ליום אחד והיה לו להמתין יום ולתבוע את הלואתו ולא ללוות ממנו. אבל אם השטר השני נעשה בתוך הזמן, מודה אדמון שאין כנגדו טענה. וכן לאידך גיסא, אם כבר נשלם הזמן, מודים חכמים שודאי היה לו לפרוע הלואתו תחילה. הלכה כחכמים.

ב. שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה — רב נחמן אמר: זה גובה וזה גובה. רב ששת אמר: הפוכי מטרתא למה לי, אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו.

ומבואר בגמרא, שכל שיש נפקותא בדבר, כגון שלוה זה לעשר שנים וזה לחמש, ודאי כל אחד גובה בזמנו. וכל שאין נפקותא — ודאי כל אחד עומד בשלו. ומחלוקת רב נחמן ורב ששת היא בכגון שיש לאחד עידית ובינונית ולשני יש זיבורית, ובעל חוב דינו לגבות מבינונית; רב נחמן סובר שיש כאן נפקותא בכך שגובים שניהם, כי בעל הזיבורית דינו לגבות מהשני בינונית, ובעל הבינונית לא יגבה כי אם זיבורית, כי 'בשלו הן שמי' ולא בשל עולם, הלכך אין יכול לגבות ממנו את הקרקע המובחרת שבידו — לכן כל אחד גובה את חובו. ורב ששת סבר 'בשל כל אדם הן שמי' הלכך דינם שוה, (שכיון שבאו בבת אחת, ב"ד גובים בינונית של זה לזה, ושוב יגבו הבינונית בחזרה, והפוכי מטרתא ל"ל. רש"י).

ג. הסיק רבא [דלא כרמי בר חמא] שדין היתומים כדין שני בעלי חובות, שהרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם, בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם, הלכך זה גובה וזה גובה.

ולמאן דאמר בשל עולם הן שמים אין נפקותא בכך שיגבו שניהם, [כי אעפ"י שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית, כאשר תפס בינונית תפס], הלכך כל אחד עומד בשלו.

רד. א. האם יכול האיש לכוף את אשתו לילך עמו לגור במקום אחר, וכן האשה את בעלה?

ב. מה הדין בעבד לענין הנ"ל?

ג. נשא אשה במקום אחד וגרשה במקום אחר — מאלו מעות הוא פורע כתובתה, ומה הדין בשאר שטר חוב?

ד. שטר שכתוב בו 'כסף' סתם — מה דינו?

א. אין האיש מוציא את אשתו ולא האשה את אישה, מעיר לעיר ומכרך לכרך בשתי ארצות, כגון יהודה וגליל או עבר הירדן, אבל באותה ארץ מוציאים מעיר לעיר ומכרך לכרך, אבל לא מעיר לכרך [שישיבת כרכין קשה], ולא מכרך לעיר [שאינן מצוי בה כל דבר].

מנוה הרעה לנוה היפה — לדברי חכמים, מוציאים זה את זה. רשב"ג אומר: אף לא מנוה הרעה לנוה היפה, שהנוה היפה בודק [שאמר שמואל: שינוי וסת (= הרגל) — תחילת חולין].

הלכה כרשב"ג במשנתנו. וכן אין כופים לעלות ממקום שהמושל טוב למקום שהמושל רע.

(רמ"א אה"ע עה).

ואולם מחו"ל לארץ ישראל, או משאר מקומות לירושלים — כופים זה את זה לעלות, ואפילו מנוה היפה לנוה הרעה. ואין צריך לומר שאין מוציאים מירושלים ומארץ ישראל לשאר מקומות, אפילו מנוה הרעה לנוה היפה. לא רצתה האשה לעלות או שרצתה לרדת — תצא שלא בכתובה. לא רצה האיש לעלות או שרצה לירד — יוציא ויתן כתובה.

א. בכל מקום מעלים ממקום שרובו כותים למקום שרובו ישראל. ומשמע אפילו מנוה יפה לנוה

רעה. (עפ"י פוסקים אה"ע עה, ב. וע"ש בחלקת מחוקק שהשיג על מה שכתב הב"ח שגם האשה כופה את בעלה לעלות למקום שרובו ישראל. וע"ע במנחת שלמה ח"ג קנה, כב (אות ג) וצ"ע).

ב. כתבו התוס' שדין הכל מעלין לא"י אינו נוהג בזמן הזה, שיש סכנת דרכים. ויש אומרים מפני העניות המעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו (ע' תשב"ץ ח"ג ר). ויש אומרים מפני שאי אפשר להזהר במצוות התלויות בארץ. (רבנו חיים בתוס'). ואולם הרמב"ם ושאר פוסקים הביאו דין זה.

ג. יש נוקטים [על פי הירושלמי], שבזמן הזה אין אשה כופה את האיש לעלות לארץ. (ע' רא"ש בשם מהר"ם; טור וש"פ אה"ע סוס"י עה. וע' בהסבר שיטה זו בשבט הלוי ח"ג רא, ד).

ב. הכל מעלים לארץ ישראל ולירושלים, לרבות עבד עברי שעולה עם אדונו (רש"י). וכן העבד שרוצה לעלות, כופים את רבו לעלות (רמב"ם; י"ד רסו, פד).

רש"י מפרש עבד עברי, ומשמע שעבד כנעני אינו כופה. וכן כתב הר"ן. ואולם הרמב"ם והראב"ד כתבו עבד כנעני. וכן פסק בשלחן ערוך.

עבד (כנעני. ראשונים) שברח מחוצה לארץ לארץ — אומרים לרבו, מכור אותו בארץ ואל תוציאנו, משום ישיבת ארץ ישראל.

א. יש מפרשים: 'מכירה' לאו דוקא, אלא כלומר מוכרו לעצמו לצאת לחרות, והעבד כותב שטר על דמיו לאדון. (עפ"י רמב"ם, סמ"ג, רבנו תם ועוד). [יש מי שכתב לשיטה זו, שאפילו חזר העבד לחו"ל, כבר נפקע שעבודו (מנחת חינוך תקסח). ויש חולקים (ע' מים חיים על הרמב"ם סם)]. ויש מפרשים כפשוטו, ומכל מקום כאשר אין לו לוקחים שם, אינו חוזר לאדונו אלא כותב דמיו לאדון ומשתחרר (עפ"י תוס' בשם הר"י יוסף. וכ"מ ברא"ש בגטין פ"ד סי' מג).

ב. עבד שברח לירושלים — מוציאים אותו לאדונו, שאין אנו רוצים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. (תוס' בשם רבנו תם).

ג. לדברי תנא קמא הקילו בכתובה שהיא מדרבנן, שהבעל משלם לעולם כפי המעות הקלות שבשני המקומות, מקום הנישואין ומקום הגירושין. ורשב"ג סובר כתובה דאורייתא הלכך לעולם משלם כמקום הנישואין שאז נשתעבד לה, בין לחומרא בין לקולא.

המוציא שטר חוב על חברו, כתוב בו 'בבל' — מגבהו ממעות בבל. כתוב בו 'ארץ ישראל' — מגבהו ממעות ארץ ישראל. כתוב בו סתם; הוציאו בבבל — מגבהו ממעות בבל, הוציאו בארץ ישראל — מגבהו ממעות א"י.

ד. כתוב בו 'כסף' סתם — מה שירצה לזה מגבהו, כלומר ממטבע כסף הפחות [להוציא פרוטות שאין עושים אותם מכסף]. ודוקא אם כתוב בו 'מטבע' אבל 'כסף' ללא מטבע, נותן לו חתיכת כסף.

דפים קי — קיא

רה. א. האם היה מותר בזמן הש"ס לעלות מבבל לארץ ישראל, וכן לצאת מבבל לשאר ארצות?

ב. אלו שבועות השביע הקב"ה לישראל ולאומות העולם בזמן הגלות?

אמר רב יהודה: כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה. [וכן אמר רב יהודה: כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל...]. ואילו רבי זירא (ועוד אמוראים) עלו מבבל לארץ.

ועוד אמר רב יהודה אמר שמואל: כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל, אסור לצאת מבבל לשאר ארצות.

וכן פסק הרמב"ם (מלכים ס"ה), שאסור לצאת מבבל לשאר ארצות. ופירש הכסף-משנה שבכלל 'שאר ארצות' גם ארץ ישראל, וכמימרא הראשונה של רב יהודה. ובספר 'מאור ישראל' (להגר"ע יוסף שליט"א — שבת מא) כתב ששאר ארצות דוקא, אבל מבבל לא"י מותר לעלות, שהרי מצינו להרבה אמוראים שעלו מבבל לארץ.

ב. שלש פעמים בשיר השירים נאמר השביעי אתכם בנות ירושלים... — שלש שבועות הללו למה; אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את העכו"ם שלא ישתעבדו בהם בישראל יותר מדי.

ועוד שלש שבועות נוספות יש (אם תעירו ואם תעוררו — הרי כפל שבועה בכל אחת); שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לעכו"ם (סוד העבור או סוד טעמי תורה. ערש"י ותוס').

...בצבאות או באילות השדה — אמר רבי אלעזר: אמר להם הקב"ה לישראל, אם אתם מקיימין את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה.

דפים קיא — קיב

רו. א. אלו מאמרים הובאו בגמרא בשבחה של ארץ ישראל [וירושלים] וישובה, ובמעלת הדר והקבור בה?

ב. אלו הנהגות החכמים הובאו בגמרא בענין חיבתם לארץ ישראל?

א. לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו א-לוה, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו א-לוה...

כאילו עובד עבודת כוכבים (כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים).

אמר רבי אלעזר: כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון...

אמר רב ענן: כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבת... ואמרו שאינו דומה קולטתו מחיים